

- E S S A Y -

Waarom we steeds weer in dezelfde valkuil trappen

De kredietcrisis heeft veel slachtoffers gemaakt. Acht jaar na het uitbreken van de crisis lijkt het een kwestie van tijd tot de bom weer barst. Het is de hoogste tijd de volgende generatie voor grote financiële ongelukken te behoeden.

TEKST FRANKA ROLVINK COUZY

Goed nieuws voor spaarders. Zij kunnen binnenkort hun geld in landen als Bulgarije, Polen en Tsjechië stallen. Daar krijgen ze tot 2,5 procent rente op hun spaargeld, zo schreef *Het Financieele Dagblad* onlangs. Een groot verschil met de magere 0,8 procent die de Nederlandse banken gemiddeld geven.

Welke spaarder wil dat extraatje niet? Bovendien zou het net zo veilig zijn als geld stallen bij de banken aan de Amsterdamse Zuidas. Toezichthouder AFM laat in hetzelfde artikel weten dat er niets mis is met deze route, mits de Oost-Europese banken een vergunning hebben en de klanten netjes informeren over de risico's en de voorwaarden.

Veel spaarders zijn naar verluidt wel in voor zo'n Oost-Europees avontuur. Maar zouden ze dat ook zijn als ze hun spaargeld in 2008 in IJsland hadden gestald? Hadden ze dan dezelfde hunkering naar extra rendement gehad?

Ook in IJsland werd een hogere rente gegeven. Ook daar wa-

ren de vergunningen aanwezig. Toch zaten de spaarders met samengeknepen billen toen internetspaarbank IceSave in problemen kwam. De IJslandse premier wilde zich niet aan de afspraken houden toen hij IceSave via een nationalisatie in handen kreeg en de vergunningen waardeloos bleken.

ZWEMMEN VOOR KATTEN

Mensen vergeten graag. Het is nog geen acht jaar geleden en het volgende avontuur staat al weer klaar. En net als toen grijpen spaarders hun kans. Het is zoals de Israëlich psycholoog Daniel Kahneman schreef in zijn boek *Ons feilbare Denken*: "Nadenken is voor mensen zoals zwemmen voor katten. Ze kunnen het wel, maar ze doen het liever niet." Kahneman maakt korte metten met de rationeel calculerende mens. De mens handelt niet in zijn voordeel. Hij handelt op gevoel.

En dus maken we keer op keer dezelfde fout. Vaak zijn we zelfs dolblij met onze ontdekking. Wie kent ze niet die op verjaardagen opscheppen de rest slimmer af te zijn? We worden nu eenmaal blij van een hoge rente, een hoog beleggingsre-

sultaat, een groot huis, twee auto's, drie keer per jaar op vakantie, eigenlijk alles wat de buurman ook doet. Dat is menselijk.

DSB Bank bestaat niet meer. De bank die mensen zonder enige buffer riante leningen gaf om die auto's, boot of luxe vakanties aan te schaffen. Uiteraard tegen een torenhoge rente, want DSB liep ook een hoger risico. Maar toen bleek dat de aanpak van DSB Bank niet werkte, had toch duidelijk moeten zijn dat lenen tot grote problemen leidt als je de schuld met de hoge rente niet kan betalen. Toch duiken ook nu weer bedrijfjes op, waar je elk moment van de dag voor, stel, een nieuwe tas een lening kunt afsluiten.

Maar het zijn niet alleen schimmige bedrijven. Ook door velen gerespecteerde makelaars in gewilde steden als Amsterdam, Utrecht en Haarlem zetten druk door potentiële kopers te adviseren vooral geen financieringsvoorbehoud te nemen zodra ze een bod doen. Er staan zoveel mensen in de rij. Wie moeilijk doet, krijgt het huis niet. Met als gevolg dat veel kopers het risico maar nemen, niet verder kijken dan die mooie woonkeuken en in financiële problemen komen.

BOM

Kortom: het is een kwestie van tijd tot de bom weer barst. Net als voor de kredietcrisis wordt handig ingespeeld op de hebzucht van de mens en zijn onwetendheid over de gevolgen. Bovendien staat de rente historisch laag, waarmee een gevoel wordt gecreëerd dat het geld gratis is. Maar de rente gaat ook weer een keer omhoog. De vraag is of de mensen die nu geld lenen rekening houden met het moment waarop die lening duurder wordt. DNB-president Klaas Knot zei medio april dat hij er geen goed gevoel bij heeft.

Het zijn niet alleen de consumenten die fouten maken. Tijdens de kredietcrisis wisten zelfs bankiers niet wat de risico's waren van hun roekeloze gedrag op dat moment, of ze wilden het niet weten, maar dat heeft dezelfde afloop. Alistair Darling, de Britse minister van Financiën in 2008, schrijft in zijn memoires *Back from the Brink* dat het topmanagement van de grootbanken in die tijd niet wist waarmee haar bankiers zoveel geld verdienden en wat voor risico ze liepen. Het geld stroomde binnen, dat was voldoende om niet verder te kijken. Ook komen de katten van psycholoog Kahneman weer boven drijven.

FOTO: NGOC BIHN TRAN

FRANKA ROLVINK COUZY: "KWESTIE VAN TIJD TOT DE BOM WEER BARST."

De kredietcrisis ijlt nog na. Nog steeds moeten ongekend veel huishoudens schulden aflossen die ze voor en rond 2007 zijn aangegaan. Wereldwijd leven liefst 2,6 miljoen kinderen in armoede door deze kredietcrisis. Om een idee te geven: dat is bijna net zoveel als alle kinderen in Nederland van vijf tot twintig jaar. Allemaal hebben ze dagelijks geldproblemen, met alle stress en huiselijke ruzies die daarbij komen. Al het geld dat binnen komt, ook dat van de kinderen, gaat naar het aflossen van schulden.

En toch duiken er alweer nieuwe gevaren op. Het is naïef te denken dat die nooit meer terugkomen. Er zijn altijd mensen die geld willen verdienen en niet kijken naar de situatie van hun klant. En er zijn ook altijd mensen die het zogehe-ten gat in hun hand hebben. Maar veel te veel mensen trappen domweg in een valkuil, die te vermijden zou zijn als ze wisten wat ze deden.

"GELDZAKEN IS NET ZOIETS ALS SEKS, DAAROVER WORDT IN VEEL GEZINNEN NIET GESPROKEN"

DEZELFDE FOUTEN

Daarom is het belangrijk dat iedereen weet wat de gevolgen zijn van hun financiële beslissingen. Die kennis wordt bij voorkeur al jong aangeleerd. Maar geldzaken is net zoals seks, daarover wordt in veel gezinnen

Het verhaal van De geldfabriek

Het was 2007, de kredietcrisis was in al zijn hevigheid losgebarsten, toen Franka Rolvink Couzy aan een roman begon. Ze deed als journalist van *Het Financieele Dagblad* verslag van de crisis en zag dat bankiers die snel geld wilden verdienen, jarenlang onverantwoord veel geld hadden uitgeleend aan mensen die de lening en de rente niet konden betalen. Die mensen hadden daarentegen zelf ook onverantwoorde risico's genomen. Vaak gewoon om meer te kunnen doen dan hun inkomen toeliet, met armoede tot gevolg.

Miljoenen mensen kwamen in grote financiële problemen. Het waren schrijnende verhalen van bijvoorbeeld alleenstaande moeders die toen ze de lening namen helemaal niet wisten waaraan ze begonnen. Rolvink Couzy wilde deze verhalen vertellen. Ze wilde anderen laten voelen wat geld lenen met je kan doen. Maar dit wilde ze niet door een roman voor volwassenen te schrijven, maar een jeugdroman voor kinderen van tien jaar en ouder. Grote financiële ongelukken kunnen namelijk worden voorkomen door mensen al jong te leren met geld om te gaan.

Kinderen van tien staan open voor maatschappelijke boodschappen, ze zijn leergierig en – heel belangrijk – gaan over een paar jaar op de middelbare school serieus geld uitgeven. Ze krijgen een telefoon, kleedgeld en kopen in hun pauze goede maar dure koffie Starbucks. Door een

spannend verhaal te schrijven kunnen deze kinderen op een speelse manier ervaren hoe schulden ontstaan en wat de gevolgen zijn.

Het werd het verhaal over de 12-jarige Kasper en zijn beste vriendin Pippa. Kasper ziet dat Pippa plotseling rijk is. Van de ene op de andere dag kan ze een spelcomputer, een telefoon en mooie kleren kopen. Niets is te gek. Kasper begrijpt er werkelijk niets van. Totdat hij ontdekt dat het De Geldfabriek is die 'gratis' geld uitdeelt. Maar is dat geld wel echt gratis? Kasper gaat op onderzoek uit en dan blijkt alles een leugen van de – op het oog – charmante meneer Bol. Hij is eigenaar van De Geldfabriek en zadelt Pippa en nog veel meer mensen op met torenhoge schulden.

Het verhaal was geschreven. Maar om ervoor te zorgen dat de lezers ook weten waar het verhaal vandaan komt, schreef Rolvink Couzy een naschrift waarin de kinderen op hun niveau krijgen uitgelegd wat de kredietcrisis heeft veroorzaakt. Uiteraard in de hoop dat deze extra educatie ze echt nooit zal verleiden domme dingen te doen met geld. Daarmee is het boek gelijk ook geschikt voor volwassenen.

De Geldfabriek is voor € 14,95 te koop bij alle boekhandels en via www.degeldfabriek.nl. Wie het boek via de website bestelt, krijgt een gesigneerd exemplaar gratis thuisbezorgd.

niet gesproken. Liefst 70 procent van de ouders weet niet eens hoe ze zo'n gesprek zouden moeten aanpakken. Met als gevolg dat er een nieuwe generatie klaar staat die dezelfde fouten maakt als hun ouders.

Met name de kinderen uit gezinnen met schulden maken later ook schulden. Volwassenen die als kind niet van hun ouders hebben geleerd met geld om te gaan, hebben twee keer zo vaak betalingsachterstanden, zo stelt het Nibud. Hun ouders wisten niet hoe ze met geld moest omgaan en hebben deze kennis dus ook niet overgedragen. Zo bezien is het niet eens zo gek dat 13 procent van de kinderen van tien jaar en ouder denkt dat het geld onuitputtelijk uit de pinautomaat komt.

Geld maakt niet gelukkig, is een veelgehoorde uitspraak. Maar erger nog dan dat is dat gebrek aan geld ongelukkig

maakt. Uit onderzoek blijkt dat kinderen in gezinnen met geldzorgen ongelukkiger zijn dan kinderen die genoeg geld hebben. Dat komt door de stress thuis, maar ook doordat ze niet altijd kunnen ontbijten, verdrietig zijn of slecht hebben geslapen. Niemand wil dat zijn kinderen aan doen. De kredietcrisis heeft al te veel slachtoffers gemaakt. Het is tijd de volgende generatie voor grote financiële ongelukken te behoeden. ■

Franka Rolvink Couzy werkt als redacteur bij *Het Financieele Dagblad* en is auteur van het jeugdboek *De Geldfabriek*. Dit artikel heeft ze op persoonlijke titel geschreven.